

NOMS DE CASES I MASOS DEL CASTELL DE CABRES (MORELLA)

Manuel GARCIA GRAU

Introducció

Castell de Cabres és un poble de la comarca dels Ports de Morell, administrativament pertanyent a les comarques castellonenques però eclesiàsticament al bisbat de Tortosa. A nivell geolingüístic es troba emmarcat dins del dialecte occidental (subdialecte tortosí), la qual cosa li configura unes característiques comunes a altres comarques castellonenques (terminació de la 1ª persona del singular del present d'indicatiu en—*ballo, camino, menjo*, la no pronunciació de -r final...—) com el Baix i Alt Maestrat i d'altres ben pròpies i úniques dins del seu diasistema dialectal (verb *sortir*, però la 1ª pers. present d'indicatiu *sortixco*...). Llinda amb els municipis d'Herbeset, Morella, Benifassà i Coraxà. El poble es troba documentat per primera vegada, segons la doctora Carme Barceló¹, el 1210 com "castell que es diu de "Cabres", prop de Benifassà" (GUAL 1952), 1233 Castell de Capris" (HUICI 120) i 1237 "Castell/Castiell de Crabas" (BSCC 14, 198), del qual ens diu que "podria tractar-se d'un mot àrab genèric "cabres" (/ma'az/) probablement conegut pels repobladors i els cristians dels voltants. En aquest cas estaríem davant un calc semàntic, com el altres topònims."

Fa quaranta anys el poble tenia uns 600 habitants, però després d'haver sofert una forta davallada a causa de l'emigració de moltes famílies als pobles, sobretot, de la costa, el seu nombre poblacional ha minvat considerablement. La seua activitat ha estat —i és, en menor mesura— eminentment agrícola i ramadera, sistema de vida

1 C. BARCELÓ TORRES. *Toponímia àrabiga del País Valencià*. Xàtiva, 1983, 137-138.

dins del qual jugaven un paper molt destacat els diversos masos inclosos dins del seu terme, veritable configuració del mode de viure d'aquestes contrades de clima dur i difícil que sols persisteix en un baix percentatge. Actualment té 20 habitants habituals i 150 d'ocasionals, degut a l'interès residencial que s'ha manifestat en l'arranjament de cases velles per part de molts fills emigrats i/o la construcció de noves. Tot i així, avui l'arribada de famílies d'altres procedències, junt a la reducció de les relacions personals —pròpia de molt pobles rurals— amenaça la desaparició de molts d'aquests noms de casa i tendeix a imposar el cognom com a forma habitual de denominació. Penso, per tot açò, que la recollida de noms d'aquestes cases i masos era urgent i necessària, com a manera de recuperar —abans de la seva gradual i mai grata desaparició— molts dels nostres testimonis històrics.

Metodologia

El present treball comprèn només l'esmentat poble —dividit i creuat per cinc carrers i una plaça, que són el Carrer Major (abreviatura CM), el carreró de Baix o dels corralles (CB), el Carreró de la Placeta (CP), el Carrer de l'Hospital o de la carretera (CH), el Carrer del Sol (CS) i la Plaça Major (PM)— i les terres del seu terme, i s'ha realitzat tot recollint dades a partir de dues entrevistes amb els nadius (i des d'ací voldria agrair l'ajut estimadíssim de la Sra. Maria Vives, del Mas de la Casa del Rei, i de Maria Grau, la "bessona" de la Casa del Rei, sense les quals no hauria pogut fer aquesta petita investigació). La relació annexa s'ha fet amb un criteri —qüestió sempre eclèctica, és clar— que intenta adaptar al present treball les normes emprades pel mestre N'Enric Moreu-Rey. S'hi pot destacar, també, una certa castellanització d'alguns noms, tots els quals he respectat en tant que molts d'ells són encara vius i manifesten, *de facto*, la manera d'expressar-se d'una comunitat —encara que petita— que ha arribat fins als nostres dies.

Buidatge i enumeració

1. Noms procedents de malnoms i de dedicació professional

- Casa el Sord; (CM, pany de dalt)
- Casa Milhòmens; (CM, pany de dalt)
- Casa Llorenç lo Fusté; (CM, pany de baix)
- Casa la Sopa; (CM, pany de baix)
- Casa José el Conyo; (CM, pany de baix)
- Casa de Ramonet del Conyo; (CM, pany de baix)
- Casa de tio Conyet; (CM, pany de baix)
- Casa de Ciguelo; (CM, pany de baix)
- Casa el Bale; (CM, pany de baix)
- Casa Guitarra; (CM, pany de dalt)
- Casa les cosideres; (CM, pany de dalt)
- Casa el Metge; (CM, pany de dalt)

Casa l'Esquiladó, Nelo Mariana; (CM, pany de dalt)
Casa la Corretgera; (CM, pany de baix)
Casa tio Basseta; (CB, pany de dalt; CP pany de dalt)
Casa Maria la Llorença; (CB, pany de dalt)
Casa Nelo el Bale (o la taverna) /-abe-/; (CB, pany de baix)
Casa Alberto de cal Rei; (CB, pany de baix)
Casa el Moliné; (CB, pany de baix)
Casa el Ferré; (CP, pany de dalt)
Casa del Capellà; (CP, pany de baix)
Casa el Pinyarot; (CP, pany de baix)
Casa el Tardà; (CH)
Casa les Tardanes; (CH)
Casa José de la Tardana; (CH)
Casa Julio el Fusté; (CH)
Casa l'hereu; (CS, pany de dalt)
Casa Nelo l'obré; (CS, pany de dalt)
Casa el carpintero; (CS, pany de dalt)
Corral de la Sopa; (CS, pany de baix)

2. Noms procedents de prenom

Casa Nasio; (CM, pany de dalt)
Casa de la tia Maria Salvadora; (CM, pany de dalt)
Cristòfol de Vilalta; (CM, pany de dalt)
Casa Colau; (CM, pany de dalt)
Casa Folet; (CM, pany de dalt)
Casa Vicenta del Maset; (CM, pany de dalt)
Casa Ramonet del Mas de la Cova; (CM, pany de dalt)
Casa José del Mas de Marc; (CM, pany de baix)
Casa Pio; (CM, pany de baix)
Casa el Sabino; (CM, pany de baix)
Casa del tio Tomàs del Rei; (CM, pany de baix)
Casa del tio Manuel Grau; (CM, pany de baix)
Casa l'Adoració; (CM, pany de baix)
Casa Miquel Gabel; (CM, pany de baix)
Casa Ramonet de Martí; (CB, pany de dalt)
Casa Ramonet de Praes; (CB, pany de dalt)
Casa Natividad de Martí; (CB, pany de dalt)
Casa Ramonet del Sastre; (CB, pany de dalt)
Casa Vicenteta de Cardona; (CB, pany de baix)
Casa Dolores de Topí; (CB, pany de baix)
Casa Vicent de la Cova (/kòba/); (CB, pany de baix)
Casa tio Gabel; (CB, pany de baix)
Casa Mercedes de Llopis; (CB, pany de baix)

Casa Vicentet; (CP, pany de dalt)
Casa Primitiva (-fba/); (CP, pany de dalt)
Casa Rosalia de Boix; (CP, pany de dalt)
Casa Flora; (CP, pany de baix)
Casa la tia Minga; (CH)
Casa Antonio de les Botigueres; (CS, pany de dalt)
Casa Marieta de les Botigueres; (CS, pany de dalt)
Casa Tresa de Boixa; (CS, pany de dalt)
Casa Sento; (CS, pany de baix)

3. Noms procedents de cognoms

Casa Rambla; (CM, pany de dalt)
Casa Rallo; (CM, pany de dalt)
Casa Vilalta /Bi-/; (CM, pany de dalt)
Casa Fola; (CM, pany de dalt)
Casa el Messegué; (CM, pany de baix)
Casa Llopis; (CM, pany de dalt)
Casa Praes; (CB, pany de baix)

4. Noms d'origen o procedència

Casa del Molí del Mas del Riu; (CM, pany de dalt)
Casa del Ramonet del Mas de la Cova; (CM, pany de dalt)
Casa del Maset del Castell de Cabres; (CM, pany de dalt)
Casa Mas del Riu; (CM, pany de baix)
La Pallissa de la Casa el Rei; (CS, pany de baix)
Casa dels Catalans; (CP, pany de baix)

5. Noms de situació o localització

Casa de l'Hostal; (CM, pany de dalt)
Casa la Placeta; (CM, pany de baix)
Casa la Pallissa; (CB, pany de baix)
Casa los Corral; (CM, pany de baix)
Casa de Carme de l'Escaleta; (CB, pany de dalt)
Casa la Racona; (CP, pany de baix)
Casa Tresa la Racona; (CP, pany de dalt)

6. Noms de situació social

Casa la Vila; (CP, pany de dalt)
Casa l'Escola; (CP, pany de dalt)
Casa la Presó; (CM, pany de dalt)
Casa el Mesó de la Vila; (CM, pany de dalt)

7. Noms de masos

Mas d'Ensegures:

dins es troben Casa el Rei
Casa el Sord
Casa el Racioné

Mas de la cova

Mas de Pepet de Vilalta:

dins es troba Casa de Martí de Vilalta

El Maset del Castell de Cabres:

dins es troba Casa Vicenta de Tofolet

Mas de Folet:

dins es troba Cases de les Rases de baix

Mas del Riu:

dins Casa Vicent

Mas del Molí:

dins Casa Ramon de Riu

Mas lo Molí de Riu

Mas de les Mines o de Pau

Mas de Godes

Mas de la Guinyardera

Mas de Ragajolet

Mas de Gavino

Mas de la Caseta el Sabino

Mas de la Caseta dels Bous

La Caseta Blanca

Actualment tan sols en quatre dels setze masos hi podem trobar que s'hi resideix habitualment, encara que no d'una manera tan permanent o sedentàriament com fa tan sols quinze o vint anys. Aquesta 4 masos habitats són: La Casa el Racioné (dins del Mas d'Ensegures); El Mas de la Guinyardera: Mas de la Caseta el Sabino i Mas de la Caseta dels Bous. Altres, com el Mas de Folet, es troben totalment enderrocats o conserven sols uns pocs dels seus murs. La resta són habitats de manera molt esporàdica o intermitent, com són tots aquells que tenen una casa habilitada a l'interior o en una part del Mas i que s'utilitza per guardar el ramat, batre i triar la collita... i altres feines pròpies del mode de vida d'un poble de clima dur i enclavat entre els ports de Querol i Torremiró (sovint nevat a l'època més crua de l'hivern) i les muntanyes de l'Àrea Nacional de Caça de Fredes i Els Ports de Beseit.

